Liberala jordmotioner

Vardagstryck

National Library
of Sweden

Ärade redaktion!

Dessa två, eventuellt tre, artiklar ställas kostnadsfritt till edert förfogande, att införas såsom egna redaktionsartiklar.

Stockholm i juli 1914.

Frisinnade landsföreningen
gen. ***Ombudsmannen.***

Liberala jordmotioner.

Norrlands kolonisation, allmän nyodlingsfond, skärpta vanhävdsbestämmelser.

I.

Samtidigt med de senare årens lysande industriella framåtgående har inträffat en stagnation och en tillbakagång i jordbrukets utveckling, som är av betänkligaste art. Ett land med jordbruket såsom huvudnäring intar i handelspolitiskt hänseende den självständigare och tryggare ställning som möjligheten att producera de rena livsförnödenheterna alltid måste erbjuda framför produktionen av andra alster; ett folk som i större utsträckning är hänvisat att få sitt brödbehov tillfredsställt från omgivande länder kan med den mest lysande industriella utveckling komma i ett verkligt nödläge.

Men bortsett härifrån måste det anses såsom en mycket betänklig sak, att vår glänsande industriella utveckling till en del skett på jordbrukets bekostnad. Medan den industriella produktionen anlitat en växande arbetsstyrka, har arbetskraften tagits från jordbruket; landsbygden har i stora delar av vårt land i stor utsträckning avfolkats, medan industrisamhällena ökats och vuxit. Och vad ännu värre är: med jordbrukets tillbakagång har emigrationen, denna ständiga ström av bortrinnande, nationell livskraft, ökats i styrka.

I en omfattande motion rörande vidtagande av kraftigare åtgärder för Norrlands fortgående kolonisering har Liberala samlingspartiet tagit sikte på dessa förhållanden. I motionen erinras inledningsvis om anledningarna till jordbrukets tillbakagång och framhålles, »att man nu för tiden synes böjd att underskatta jordbrukets oerhörda betydelse för hela vårt ekonomiska liv, att man icke nog kraftigt ingripit mot de ekonomiska och sociala missförhållanden, som direkt eller indirekt verka hämmande på jordbrukets utveckling och försvagande av den jordbruksidkande befolkningen och slutligen att man icke med tillräcklig planmässighet och kraft bedrivit den verksamhet från det allmännas sida, som haft till syfte att lägga ouppodlad jord under plogen».

I detta senare syfte betonas nödvändigheten av att åstadkomma en planmässig och omfattande kolonisation och odling av Norrland, och förslag framlägges om en genom k. m:ts försorg föranstaltad undersökning i kronoparker och överloppsmarker i de norrländska länen om, varest för jordbruk tjänlig, men icke odlad jord finnes att tillgå. Ett inventarium i stora drag av den odlingsbara jorden nedom odlingsgränsen skulle, framhålles det, vara av bestående gagn, emedan man därigenom vunne en allmän kännedom om den bästa odlingsjordens utsträckning, förhållanden som göra jorden mer eller mindre tjänlig för brukning, möjligheter till extraförtjänst med flera omständigheter, som kunna utgöra en tillförlitlig grund för en hållbar uppfattning om de lämpligaste formerna för jordupplåtelse. Särskild vikt borde läggas vid att undersökningen träffar de större sammanhängande odlingsmarkerna och av dessa först och främst sådana, som ligga i närheten av odlad bygd och kommunikationer.

Undersökningen tänkes utförd så snart som möjligt, på två à tre somrar, och förrättningsmännen föreslås biträdda av ett par med ortens förhållanden förtrogna män.

*

Vid sidan av detta omfattande uppslag rörande Norrlands, det stora framtidslandets, kolonisering har Liberala samlingspartiet framlagt ännu ett viktigt förslag om ett kraftigare främjande av jordbrukets utveckling i denna landsdel. Detta går ut på ernående av förbättrade villkor för upplåtelse av odlingslägenheter å kronoparker och överloppsmarker i de sex nordligaste länen.

Det framhålles i denna del av motionen, att de hittillsvarande upplåtelserna närmast tillkommit i syfte att vinna arbets- och bevakningspersonal i kronoparkerna och att hänsynen till önskemålet om Norrlands kolonisering fordrar kraftigare åtgärder. Det belopp av sammanlagt 750 kronor, som nu lämnaos i byggnadshjälp, föreslås därför höjt till 1,500 kr. med därav föranledda ändringar i villkoren för bidragets utgående. Det ifrågasättes också, att staten skulle lämna halva beloppet i rent anslag för att därigenom skaffa en ytterligare sporre på nyodlingsarbetet.

I samband härmed framhålles såsom önskvärt att kolonisationsarbetet å större odlingsområden bleve skilt från skogsstaten och ställt under en egen, i jordbruksänseende mera sakkunnig förvaltning.

*

Ett annat viktigt uppslag innefattas i Liberala samlingspartiets nyss av riksdagen bifallna motion om inrättande av en nyodlingsfond för andra delar av riket än Norrland. I motionen erinrades om att det norrländska avdikningsanslaget följts av ett allmänt avdikningsanslag, framhölls, att liknande skäl talade för att den norrländska nyodlingsfonden följdes av en allmän nyodlingsfond, och föreslogs inrättande av en sådan å ett belopp av 300,000 kronor, varav 100,000 skulle anvisas för innevarande år. Fonden föreslogs förvaltad av statskontoret och villkoren för lån till desamma, som äro gällande för norrländska nyodlingsfonden.

Enligt motionen skulle räntesatsen för från fonden utlämnade lån i likhet med vad fallet är i fråga om den norrländska nyodlingsfonden utgöra 3 procent. Jordbruksutskottet, inom vilket motstånd mot förslaget blott rests från förstakammarhögern, beslöt emellertid med reservation av greve Raoul Hamilton m. fl. att höja räntesatsen till 4 procent.

Första kammaren följde också utskottsmajoriteten efter anföranden från vänsterhåll för och från högerhåll mot motionen; Andra kammaren, där märkligt nog en socialdemokratisk talare uppträdde till förmån för den högre räntesatsen, biföll emellertid den liberala reservationen. Efter en sammanjämkning, som tydligen kommer att leda till att räntefoten för nyodlingsfonden sättes till 3½ procent, är alltså detta viktiga uppslag till jordbrukets fromma genom de frisinnades ingripande förverkligat, om ock till stor vånda för den första-kammarhöger, som ej stuckit under stol med en lyckligtvis fåfäng önskan att få motionen bragt på fall.

*

I en särskild motion har vice talmannen hr Daniel Persson i Tällberg tagit sikte på en del betänkliga brister i den norrländska vanhävdslagen. Motionären påvisar, huru gällande bestämmelser i en del fall visat sig otillräckliga gentemot bolag och enskilda som förvärvat fastigheter huvudsakligen för att tillgodogöra sig skogsavkastningen. Jord har bland annat i stor omfattning utarrenderats till enskilda personer under sådana former, att uppsiktslagen ej kunnat tillämpas, oaktat jorden legat i vanhävd. Dessutom ha flera skogsjobbare med anlitande av skiftesstadgan förenat sig till ett konsortium och inköpt skogshemman uteslutande för att skövla skogen och utan tanke på den odlade jordens hävd.

För att hindra denna nya form av skogsskövleri och vanhävd föreslår därför motionären för det förra fallet sådan ändring i den gällande uppsiktslagen att ägare till odlad jord, som faller under lagen, skall vara ansvarig för jordens hävd, även om jorden är upplåten åt annan på arrende eller på annat sätt. För det sistnämnda fallet av vanhävd yrkas, att lagens bestämmelser likaledes skola tillämpas å hemman, som uppenbart förvärvats eller innehas huvudsakligen för tillgodogörande av skogsavkastningen, även om det styckas eller delas i så små lotter, att självständigt jordbruk ej därå kan idkas.

*

Till ett omnämnande av den liberala motionen om åtgärder för ett bättre tillgodoseende av jordbrukets behov av driftkredit skola vi återkomma.

———::———

1914

Liberala jordmotioner.

Ordnandet av det mindre jordbrukets driftkredit.

II.

I en fjärde till årets riksdag hos vilka den egentliga ledningen avgiven liberal jordmotion framföres ett krav, som riktar sig på en för hela det mindre och medelstora jordbruket ytterst viktig ekonomisk fråga: ordnandet av dessa jordbrukares driftkredit. I motionen fastslås, att behovet av åtgärder i detta syfte kan betecknas såsom obestridligt. De nuvarande kreditanstalterna och deras låneformer äro i stort sett avpassade för andra ändamål än att lämna en med den nuvarande hushållningen så nödvändig kredit och, då lån kan erhållas, är räntan alltför betungande.

Krav på förbättrade förhållanden ha därför upprepade gånger framställts och man har därvid särskilt hänvisat till vad som åtgjorts i andra länder, speciellt i Tyskland, där de s. k. Raiffeisenkassorna uppkommit och blivit mönstergivande för flertalet andra länder. Raiffeisensystemet är grundat på den organiserade självhjälpen, och de viktigaste av de grundsatser som tillämpas äro följande:

Medlemmarna i en förening böra ej vara flera eller bo mera spridda än att de noga känna varandra. Till föreningens kassa göra de mindre, kontanta insatser och de ansvara solidariskt för kassans förbindelser. Rörelsekapital erhålles väsentligen genom upplåning i första hand av medlemmarna själva eller av andra personer, som genom kassan vilja göra sina besparingar räntebärande. Låneansökningarna prövas av styrelsen, som har att tillse, att det ändamål, för vilket lånet begäres, verkligen är av gagn för den sökandes jordbruksdrift. Vid lånets upptagande bestämmes tid och sätt för återbetalningen, och då flertalet av kassans medlemmar äro jordbrukare och känna låneansökaren, kan denne påräkna en noggrann och sakkunnig prövning av sin låneansökan.

Önskemålen att förvärva sakkunniga krafter för revisionen och att få medelstillgången reglerad och ökad stabilitet åt lånerörelsen ha lett till föreningarnas sammanslutningar i större organisationer, provins- eller landsförbund, som ofta driva självständig lånerörelse. I Tyskland har bildats en hela riket omfattande centralorganisation.

*

I Sverige har frågan sedan 1903 varit under omprövning, och i början av 1913 har inom jordbruksdepartementet utarbetats ett förslag, som efter av tillkallade sakkunniga föreslagna modifikationer på ett synnerligen lämpligt sätt löser frågan om utnyttjande av de fördelar föreningsväsendet erbjuder.

Det 1913 utarbetade förslaget innefattar rätt för föreningarna att driva sparkasserörelse för att därigenom erhålla så stor del som möjligt av det behövliga kapitalet. För rörelsens ekonomiska säkerställande skulle åstadkommas bildandet av centralföreningar, skulle ligga, och för att lämna möjlighet för föreningarna att utlämna lån på billiga villkor föreslås, att staten skulle bidraga till förvaltningskostnaderna med minst 2 kr. pr år och medlem, vilket belopp i län, där centralförening finnes, skulle kunna höjas till 4 kronor. Till centralföreningarnas förvaltningskostnader skulle staten bidraga en gång för alla med 2,000 kronor och under varje av de första tio åren med ytterligare 4,000 kr. Det i början nödiga rörelsekapitalet skulle erhållas därigenom, att riksbanken medgåve föreningarna växeldiskontering enligt vanliga diskontosatser och genom bildande av en statslånefond å 2 miljoner kronor.

Till förslaget anslöto sig i huvudsak de sakkunniga under instämmande i, att föreningarna själva borde söka anskaffa rörelsekapital och endast när detta visade sig otillräckligt erhålla lån av statsmedel. Emellertid ansågos de föreslagna åtgärderna ej tillräckliga för anskaffande av det behövliga kapitalet, och de sakkunniga föreslogo därför, under framhållande av att föreningarna enligt det föreliggande förslaget måste anses erbjuda tillräckliga garantier för soliditet, att till en början åt centralföreningarna och, efterhand som rörelsen vunnit stadga, åt de enskilda föreningarna måtte medgivas rätt till inlåning från allmänheten. Tills tillräckligt rörelsekapital erhållits hänvisades på upplåning i sparbanker och övriga penninginrättningar.

*

Den liberala motionen upptager 1913 års förslag, kompletterat med ovannämnda av sakkunnige gjorda tillägg i fråga om medelanskaffningen. Den gjorda invändningen, att jordbruksbanken skulle komma att konkurrera med sparbankerna, bemötes med att det här är fråga om ganska obetydliga belopp i jämförelse med sparbankernas stora behållningar. Och motionen framhåller eftertryckligt, att frågan är av den vitala betydelse för jordbruket, att statsmakterna böra möjliggöra, att någon ringa del av det rörliga kapitalet kommer det mindre och medelstora jordbrukets kreditbehov till godo.

Motionens slutkläm lyder:

»Vi anse under sådana förhållanden, att inga betänkligheter böra möta mot att ställa sig helt på den ståndpunkt, som intogs av 1913 års sakkunnige, och således medgiva ett undantag till förmån för de blivande centralföreningarna från gällande banklags föreskrifter i fråga om rätt att driva bankmässig inlåningsrörelse. Vi anse det så mycket viktigare, att ett sådant undantag kommer till stånd, som vi frukta, att man därförutan aldrig kan vinna det viktiga önskemålet: beredandet av billiga lån.»

———o———

Sthlm, O. Eklunds tr., 1914.